

110,000 – מספרם האמתי של יוצאי הצבא בשבטים אלה.

מצד שני, מיד אחרי המלחמות הלאומיות הגדולות בדרום ובצפון, התעוררו בני יהודה, ובראשם כלב בן יפונה בן השמונים וחמש, וניגשו אל יהושע בגלגל. הם ביקשו רשות להילחם בענקים, ולכבוש וליישב את הר חברון (יד:ו-טו) - משימה שעמדו בה בכבוד (טו:גי-ט). בפרק י"ח ביהושע אנו קוראים את תמונת המצב לאחר השלב הראשון של ההתנחלות: מתברר שחמישה שבטים הגיעו לנחלתם, נלחמו וכבשו אותה (ובוודאי היה הדבר כרוך בקשיים ואף בהרוגים ונפגעים), ביראו יערות והחיו אזורים מדבריים וחצי מדבריים, זרעו, נטעו ובנו. לעומתם המשיכו שבעה שבטים אחרים לשבת במחנה הלאומי בגלגל. חמשת השבטים הזריזים היו ראובן, גד, יהודה, אפרים ושני חצאי מנשה. שבעת האחרים, שיהושע כינה אותם "מתרפים" (יח:ג), היו בנימין, שמעון, זבולון, יששכר, אשר, נפתלי ודן.

יהושע "סגר" את המחנה הוותיק בגלגל, העביר את המשכן ואת מקום ההתכנסות הלאומי לשילה שבמרכז ההררי, שלח משלחות לכתוב את הארץ לשבעה חלקים, וחילק נחלות לשבטים המתרפים. לפני שליחת המשלחות לעבודתם נקבע עיקרון צודק: "יהודה יעמד על־גבולו מנגב ובית יוסף יעמדו על־גבולם מצפון" (יח:ה). כלומר, העם כולו מודה לשבטים החזקים ובעלי המוטיבציה שעשו את משימותיהם מתוך התנדבות והקרבה, ומה שהם כבשו ויישבו בדם וביזע הרי הוא שלהם. השבטים הנותרים יקבלו את נחלותיהם בחבלים אחרים. באשר לעמקים, שיש בהם רכב ברזל לכנענים, העריך יהושע שאין סיכוי שבני יששכר ואשר יוכלו להתמודד עם משימת הכיבוש כראוי, ולכן הטיל אותה על בני מנשה (יז:יא).

כשבאו עכשיו לתת ערים ללויים, הדבר הפחות צודק היה לבקש מבני יהודה ומנשה שיתנו מארצותיהם הרחבות יותר ערים ללויים, ולכן נקבע שהערים יינתנו מכל השבטים שווה בשווה. אולם כדי לקיים את מצוות התורה באופן מינימלי, הוחלט להוסיף עיר אחת ליהודה, הגדול שבשבטים, ולגרוע עיר אחת מנפתלי, שהוא בין השבטים הקטנים הממוצע.

סוף דבר, כשעמדה חלוקת הארץ לשבטים במבחן המעשה, התברר שאין מדובר על חלוקת נכסים אלא על חלוקת משימות.

הדף מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע
הדף מופיע באינטרנט באתר המידע

של אוניברסיטת בר-אילן
בכתובת: <http://www.biu.ac.il/JH/Parasha>
כתובת המייל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: פרופ' עמוס פריש
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

שנחלתם אינה מספיקה להם, ויהושע שולח אותם לברא את היערות בהרים (יז:יד-יח).¹

הנחלות הקטנות ביותר הן כנראה של זבולון, הרביעי בגדלו, ובנימין, השביעי בגדלו בין השנים עשר.

מה אם כן נשאר מהעיקרון של "לרב תרבנו... ולמעט תמעיטו"?

עתה נבחן את המצב בערי הלוויים. רשימת ערי הלוויים מפורטת ביהושע כ"א. זו היא רשימה סכמתית מאוד, המונה את כל ארבעים ושמונה הערים, ומחלקת אותן לפי השבטים, כדלהלן:

יהודה ושמעון: חברון, לבנה, יתיר, אשתמוע, חלון, דבר, עין, יטה, בית שמש - ערים תשע.

בנימין: גבעון, גבע, ענתות, עלמון - ערים ארבע.

אפרים: שכם, גזר, קבצים, בית חרון - ערים ארבע.

דן: אלתקא, גבתון, אילון, גת רמון - ערים ארבע.

חצי מנשה א': תענך, גת רמון² - ערים שתיים.

חצי מנשה ב': גולן, בעשתרה - ערים שתיים.

יששכר: קשיון, דברת, ירמות, עין גנים - ערים ארבע.

אשר: משאל, עבדון, חלקת, רחב - ערים ארבע.

נפתלי: קדש, חמת דאר, קרתן - ערים שלש.

זבולון: יקנעם, קרתה, דמנה, נהלל - ערים ארבע.

(ראובן: בצר, יהצה, קדמות, מיפעת - ערים ארבע.)

גד: רמת, מחנים, חשבון, יעזר - ערים ארבע.

שוב סטייה ממצוות התורה. החלוקה שווה כמעט לגמרי – 48 ערים ל-12 שבטים, וכל שבט, קטן או גדול נותן 4 ערים. שתי חריגות קלות יש בה: יהודה ושמעון מוסיפים עיר אחת, ונפתלי גורע עיר אחת.

היש פתרון לבעיה?

הפתרון הוא מפגש בין התכניות לבין הביצוע. כל מורה מכיר את התופעה, האופיינית במיוחד למורים מתחילים, אבל קורה לעתים קרובות גם למנוסים ביותר: המורה יושב ומכין מערך שיעור מעולה, אבל כשהוא עומד לפני הכיתה, לפתע מגיעה שאלה שהופכת את הכול, או שמתברר שהתלמידים אינם מכירים את המקורות שעליהם רצה המורה להתבסס, ועליו להתחיל הכול מנקודת אפס. קל וחומר בתחומים מעשיים של ניהול מערכות או של לחימה צבאית. הציוד לא הגיע, התגלה שהמשימה שתוכננה כבר בוצעה או שהתברר שהיא בלתי אפשרית. לפעמים הלוחמים שהוכנו למשימה מסוימת לא עשו את המוטל עליהם, ודווקא יחידה אחרת התנדבה לעשותה, ועוד כהנה וכהנה תרחישים אפשריים. פתגם צבאי ידוע אומר: כל תכנית היא בסיס לשינויים.

מה היה במציאות? בני גד, ראובן וחצי מנשה קיימו את תנאם ועברו חלוצים לפני בני ישראל. יהושע שיבח אותם על כך (כב:א-ח), אבל מספרם של החלוצים היה כארבעים אלף (ד:יב-ג), מתוך כ-

¹ כמה מן המפרשים המודרניים סוברים שיהושע שלח את בני אפרים ומנשה לברא יערות בעבר הירדן, במקומות השייכים בעצם לשבט גד (על סמך הביטוי "בארץ הרפאים", שם פסוק יד, והשם "יער אפרים" בשמ"ב יח:ו). לפי גישה זו יש כאן עוד התרחבות של בני יוסף על חשבון שבט נוסף!